

ARMOEDE: DAAR IS 'N OLIFANT IN DIE KAMER

DEUR

DR PHILIP THEUNISSEN

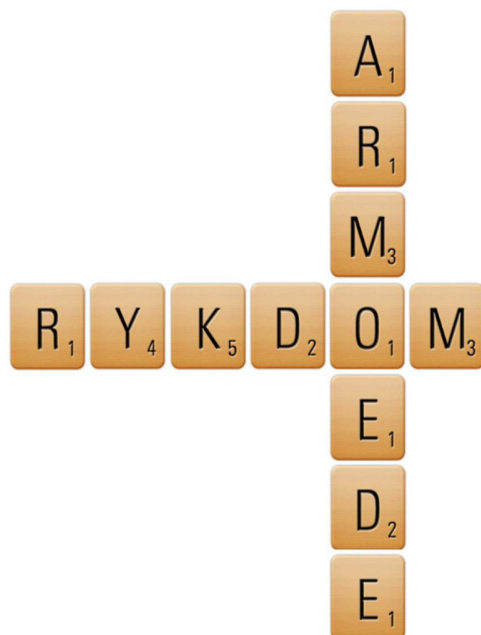
In 2015 sê president Zuma: *“You must remember that a man called Jan van Riebeeck arrived here on April 6, 1652 and that was the start of the trouble in this country. The source of poverty, inequality and unemployment is land which was taken, not bought, stolen.”* Vyf jaar later huldig die regerende party steeds hierdie standpunt en verklaar president Cyril Ramaphosa op 8 Junie vanjaar dat die land se rykdom, 26 jaar ná demokrasie, steeds in die hande van ‘n paar, hoofsaaklik wit, mense is terwyl die armes en werkloos in die land oorweldigend swart is. Hy is dan van mening dat die era ná Covid-19 gebruik moet word om die ekonomie in ‘n ander rigting te hervat wat dan hierdie ongelykhede moet herstel.

Die leuen dat armoede in Suid-Afrika suiwer volgens rasselyne loop en dat die oorsprong daarvan na die koms van Jan van Riebeeck teruggespoor kan word, is al soveel keer herhaal dat dit selfs deur die Grondwethof as ‘n voldonge gemeenregtelike feit aanvaar word. Op 19 Junie is dié hof van mening dat dit toelaatbaar, indien nie verpligtend is nie, dat Covid-19 hulpprogramme op grond van hoofsaaklik ras toegeken moet word en voeg dan by: *“If we need any persuasion about the importance of our past and the seated racial divide in contemporary South Africa and how the need for scarce resources fall overwhelmingly on those who are poor and therefore black, look no further than on whom the brunt of the effect of Covid-19 falls.”*

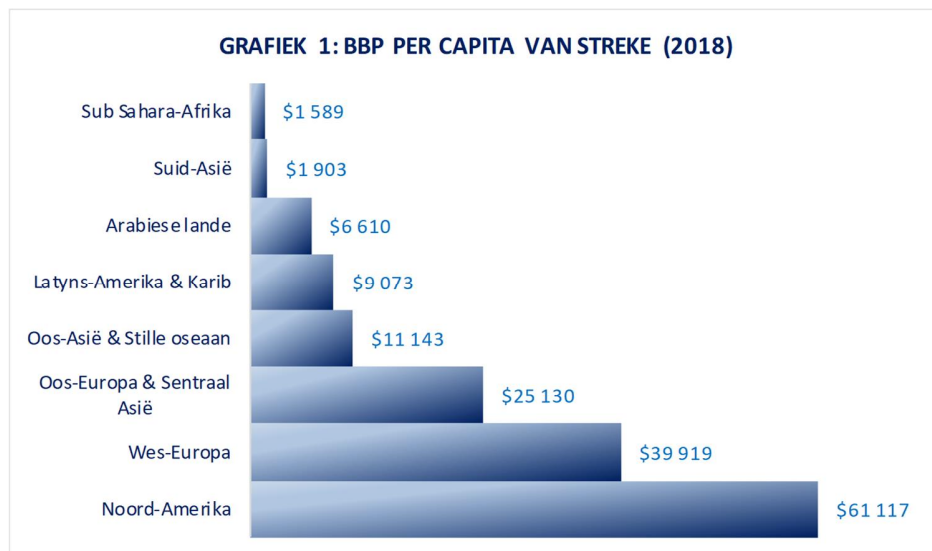
Oorsprong van ongelykheid

Gesaghebbende navorsing (Olsson & Hibbs, Gallup & Sachs in Bhattacharyya) beklemtoon dat nasies wat ‘n lang geskiedenis met landbou het neig om ryker te wees as nasies met ‘n relatiewe kort landbouverbintenis. Hoogs produktiewe en goed georganiseerde boerderye het 9 000 jaar gelede in Europa posgevat. In teenstelling hiermee het landbou in Sentraal- en Suider-Afrika eers omtrent 2 000 gelede ontstaan. Die verbintenis met landbou het volgens dié navorsing ook ‘n beduidende invloed op die ekonomiese ontwikkeling van ‘n staat gehad. Dit is vervolgens nie verrassend nie dat die moderne Europa ekonomies baie verder gevorderd is as die moderne Afrika.

Die navorsing toon dat grondkwaliteit en klimaat ook hiermee te doen het. Europa het kenmerkend vrugbare gletsergronde en het die

voordeel van swaar ryp wat peste en plaë elimineer. Gevolglik is landbouproduksie hoër in Europa as in Afrika. Daarmee saam het die oorfloed van natuurlike voedselbronne en die hitte van Afrika ñn beperkende invloed op die produktiwiteit van die mens en is inwoners van kouer gebiede se produktiwiteit volgens hierdie navorsing hoër. Gevolglik was daar lank vóór 1652 reeds ñn eeue oud inkomstegaping tussen Europa en Afrika wat volgens Grafiek 1 tot vandag toe nog in die verskillende streke se Bruto Binnelandse Produk (BBP) weerspieel word.

Bron: World Development Indicators

Afrika se bevolking beloop tans 17% van die wêreld se bevolking en 16% van die wêreld se bewerkbare landbougrond word op dié kontinent gevind. Daarmee saam vind net 2% van die wêreld se handel, 3% van die wêreld se BBP, 2% van die wêreld se bruto kapitaalkvorming en 2% van die wêreld se direkte buitelandse beleggings in Afrika plaas. Die data is duidelik, hetsy as gevolg van klimaat óf ñn agterstand ten opsigte van landbou: Afrika bly toenemend agter teenoor die res van die wêreld in bykans alle meetbare aspekte behalwe vir armoede en wanhoop.

Die goue eeu

Die Nederlanders het hul beroemde goue eeu van 1600 tot 1700 beleef. In hierdie era het hulle ekonomie gefloreer en was hulle die rykste nasie op die planeet, vier keer ryker as hulle onmiddellike opvolger. Dit is gerugsteun deur ñn uitstaande onderwysstelsel wat tóé al klem gelê het op die kunste, wetenskap, wiskunde en letterkunde. Dit het ñn denkende en kreatiewe generasie geskep wat hul ekonomie op kommersiële visvang, die bou van skepe en internasionale handel geskoei het. Die vermoë om deur middel van innoverende handel teen baie laer pryse as hulle konkurente te kon handel dryf het Nederland ñn groot voorsprong gegee waarop hy sy rykdom kon bou.

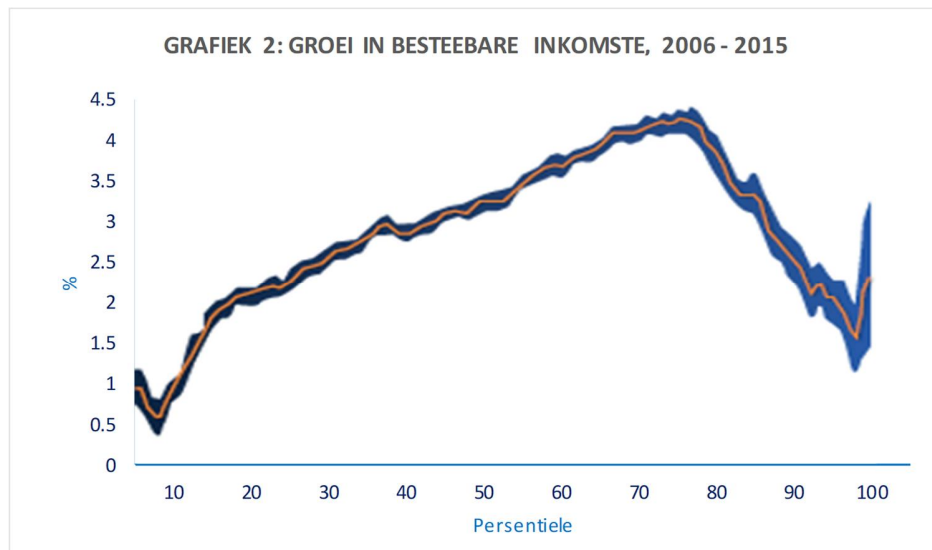
Toe Jan van Riebeeck midde-in die goue eeu in opdrag van die HOIK ñn handelstasie in die Kaap begin het, het die suidelike Afrika onvermydelik, maar ook op ongelyke voet, deel van die moderne wêreld ekonomie geword. Die streek se deelname is drasties versnel toe diamante in die Noord-Kaap en later goud in huidige Johannesburg ontdek is. Daardeer is daar oornag ñn

omvangryke mark vir arbeid en landbouprodukte geskep. Hierdie snelgroeïende handelsentrums het nie alleen oorsese blanke immigrante gelok nie maar ook plaaslike swart migrante.

Plaaslike stamme het vrywillig aan die nuwe ekonomiese stelsel begin deelneem en wildsvleis, lewende hawe, vuurmaakhout en landbouprodukte aan die handelsentrums verskaf. Aanvanklik het hulle die nuwe geleentehede met sukses benut maar die kommunale ekonomieë kon later nie bybly met die voortdurende styging in die vraag na hul produkte nie. Grond is in die proses dus onvermydelik hervorm van 'n medium wat arbeid en sekuriteit aan die groep kon verskaf na 'n instrument wat grootskaalse surplusse aan die markte moes voorsien. Die kommunale samelewings het op grond hiervan mettertyd groot dele van hulle gronde verkoop of verruil en het ekonomiese kragte, en nie politieke besluite nie, eenvoudig die losstaande kommunale bestaans ekonomieë met 'n enkele kapitalistiese produserende ekonomie vervang.

Olifantkurwe

Maar is hierdie welvaart na 26 jaar van demokrasie nog steeds net in die hande van 'n paar, hoofsaaklik wit, mense?

Bron: Wêreldbank

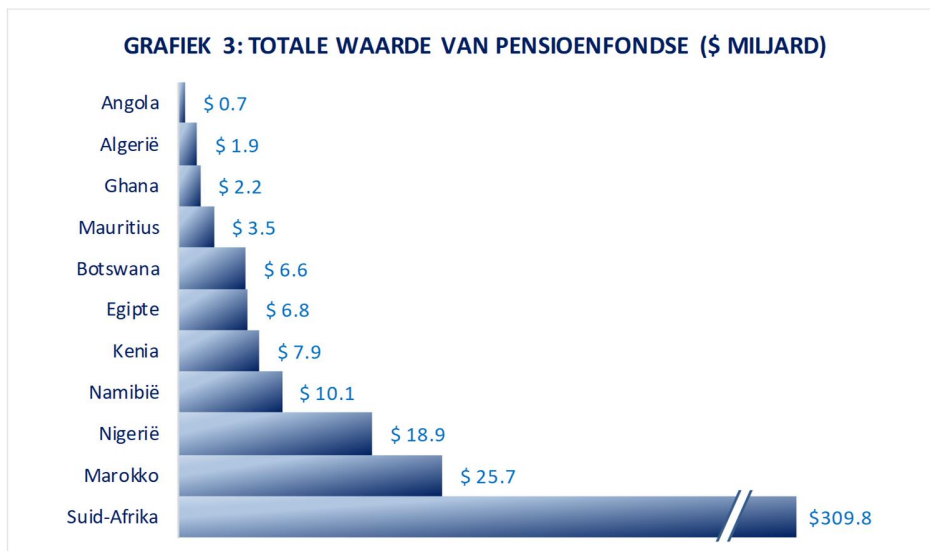
Sedert die ANC in 1994 aan bewind gekom het, het die ongelykheid in verbruikersbesteding tussen ryk en arm aanvanklik eers vergroot maar vanaf 2006 het dit aansienlik verminder met die totstandkoming van 'n groter middelklas inkomstegroep. Grafiek 2 toon dat die inkomsteroepe van die 10 tot 80 persentiele se besteebare inkomste vanaf 2006 tot op hede saamgesteld tussen 2 en 4.5% per jaar gegroei het terwyl dié van die onderste persentiel en dié inkomstegroep tussen die 80 en 90 persentiele baie stadiger toegeneem het. Die boonste persentiel se inkomste het oor hierdie tydperk ook weer met nagenoeg 3% per jaar toegeneem.

Die Wêreldbank se verslag oor Suid-Afrika se ekonomie (April 2018) se verduideliking van dié olifantkurwe is dat die laer tot middelinkomstegroep se toename in besteebare inkomste die gevolg van 'n toename in indiensname was. Vanaf 2006 het die aantal mense in hierdie groep se eie inkomste met tussen 7 en 12% toegeneem terwyl sosiale toelaes dienooreenkomstig afgeneem het. Hierdie rugkant van die olifantkurwe se voorspoed word toegeskryf aan die

toename van regeringsvlakke en staatsondernemings se werksmag as gevolg van regstellende aksie, druk van vakbonde op jaarlikse salarisverhogings, kaderontplooiing en staatsaankope van instansies wat aan die vereistes van swart ekonomiese bemagtiging (SEB) voldoen. Die onderkant van die slurp dui juis weer op hoofsaaklik wit hoër inkomstegroepe wat as gevolg van regstellende aksie en SEB nie bevorder word nie of nie nuwe poste kan bekom nie of nie meer vir staatsaankope oorweeg word nie en gevolglik stagneer hulle inkomste. Die oortertkante se inkomste bestaan uit sosiale toelaes van 64% teenoor eie inkomste van slegs 36% en hul afhanklikheid van toelaes het van 2006 tot 2015 met 4 persentasiepunte toegeneem. Die bopunt van die slurp, waar Christo Wiese, Johan Rupert en Jannie Mouton, maar ook Cyril Ramaphosa, Patrice Motsepe en Tokyo Sexwale lê, se inkomste het steeds bly toeneem.

Kapitaal

’n Goed verswygte feit is dat Suid-Afrika oor een van die grootste kollektiewe pensioen-fondse in die wêreld beskik. Selfs in dollarterme is hierdie bates meer werd as dié van Duitsland of Frankryk.

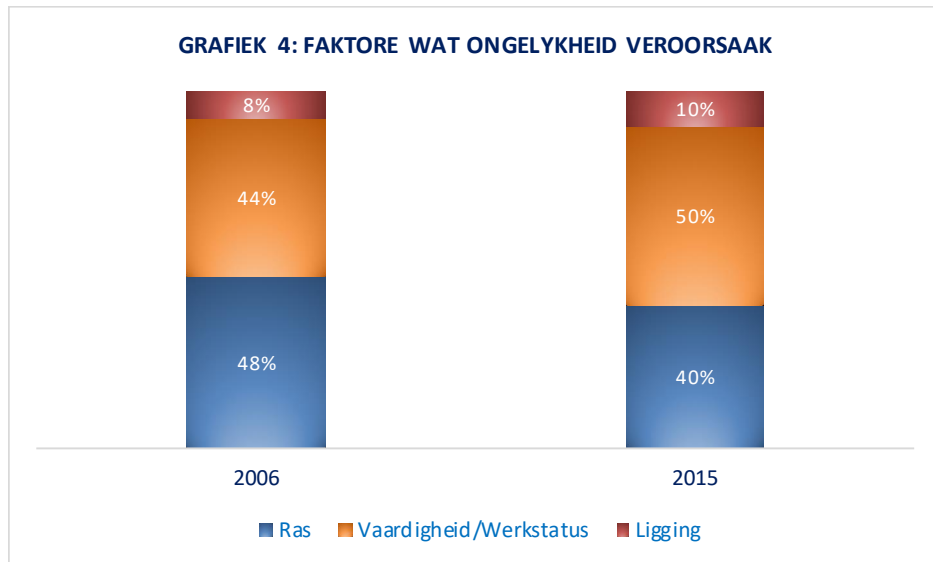
Bron: PricewaterhouseCoopers

Grafiek 3 toon dat Suid-Afrika se privaat en publieke pensioenfondse gesamentlik \$309.8 miljard beloop en 12 keer meer is as die volgende Afrikaland (Marokko) se \$25.7 miljard. Ongeveer 11 miljoen Suid-Afrikaners, 72% swart en 28% wit, dra tot hierdie fondse by of leef daarvan as afgetredenes. Dit lewer ’n wesentlike bydrae tot die land se investerings en beteken ook dat die gemiddelde Suid-Afrikaner, op grond van batewaarde, aansienlik ryker is as sy eweknie in die res van Afrika. Dié feit word nooit deur die regerende party geopper nie want dit weersprek die naratief dat wit monopolistiese kapitaal die oorsaak van armoede in Suid-Afrika is.

Oorsake van ongelykhede

Die Wêreldbank se verslag voer aan dat 21% van huishoudings in Suid-Afrika uit armoede kan

kom as hulle inkomste uit die arbeidsmark afkomstig is, eerder as van sosiale toelaes. Daarmee saam kan 'n verbetering in vaardighede tot 'n verdere 8% afname in armoede lei. Gevolglik toon grafiek 4 dat 'n gebrek aan vaardighede en indiensname gesamentlik vir 50% van die ongelykheid tussen ryk en arm in Suid-Afrika verantwoordelik is terwyl 40% met 'n persoon se ras verband hou.

Bron: Wêreldbank

Volgens StatistiekSA se werksmagverslag vir die eerste kwartaal van 2020 is 30% van Suid-Afrika se werksmag tans werkloos en uiteraard is die meeste hiervan swart. Jong mense tussen die ouderdom van 15 en 24 jaar maak 59% hiervan uit. Die werkloosheid onder jong gegradueerdes is aansienlik laer as ongegradueerdes en volgens dié verslag is opleiding, hier en internasionaal, steeds die vernaamste faktor wat werkloosheid beperk. Die verslag voer ook aan dat die voortslepende hoë werkloosheid onder spesifiek jong mense die grootste enkele rede vir Suid-Afrika se sosio-ekonomiese probleme is. Terwyl die ekonomie volgens Grafiek 4 'n hoë premie aan vaardighede heg, is daar volgens StatistiekSA 'n beduidende gedeelte van die jong bevolking wat totaal ontkoppel is van 'n werk, opvoeding of opleiding. Na 26 jaar van demokrasie het Suid-Afrika dus veel eerder 'n werksvermoëprobleem as 'n armoedeprobleem en moes die huidige regering al lankal self 'n oplossing hiervoor gevind het eerder as om te wag dat Jan van Riebeeck iets daaraan moet doen.

Waarom die leuens?

Die Suid-Afrikaanse publieke woordvoerder en joernalis, Khulani Qoma, voer aan: *“To many Africans, African leaders aren't capable of abuse and hate, only whites are. We have been taught to blame everything, including our own weaknesses, on other races. This is learnt helplessness in psychological terms, and victimhood in plain terms.”* Quma is verder van mening dat in plaas daarvan om die kontinent deur middel van harde werk en die gevolglike ekonomiese groei uit sy armoede te kry, het post-koloniale regerings daarop gefokus om soveel as moontlik hulp op 'n permanente basis van hulle voormalige koloniseerders te probeer kry. Hy haal dan die Franse skrywer, Pascal Bruckner, aan wat van mening is dat iemand wat homself as 'n slagoffer voordoen 'n tweevoudige reg skep naamlik om eerstens 'n skandvlek op ander

te mag plaas en om tweedens op kompensasie te kan aandring. Qoma huldig die mening: “*I think Africans have perfected this art and it is so beguiling that stopping it has become unthinkable.*”

Hoewel ñn beduidende gedeelte van Suid-Afrika se bevolking se bestebare inkomste sedert 2006 aansienlik verhoog het, het die regering nie daarin geslaag om ñn nuwe werkersklas, veral onder jong mense wat onder sy regeringskap gebore en skool gegaan het, te skep wat die land verder kan ontwikkel om sodoende tot ekonomiese groei by te dra nie. Aan die stertkant van die olifant het die staat ñn armoedige segment van die bevolking geskep wat van sosiale toelaes afhanklik is terwyl hy ñn groot kadersegment tot stand gebring het wat as blote gesalarieerde werknemers van die regering op die olifant se rug ry om die patronaatskap in stand te hou. Die slurpdeel van die olifant, wat die res moet voer en versorg, raak al kleiner maar word toenemend blameer omdat die logge liggaam oorgewig raak.

Opvang

Oral in die wêreld waar armoede suksesvol aangespreek is, het daardie lande volgehoue groei in hulle ekonomieë bewerkstellig wat meer werksgeleenthede kon skep en wat onbenutte arbeid kon absorbeer. Algaande is daar toenemend in die menslike kapitaal van die armstes binne die bevolking belê en kon armoede geleidelik verminder word.

TABEL 1: EKONOMIESE GROEI OM TE KAN OPVANG

	BBP per capita (\$)		Tyd	Groei
	SA	Streek	Jare	%
Noord-Amerika	\$ 6 374	\$ 61 117	50	4.4
Wes-Europa	\$ 6 374	\$ 39 919	50	3.6
Oos-Europa & Sentraal Asië	\$ 6 374	\$ 25 130	50	2.7
Oos-Asië & Stille oseaan	\$ 6 374	\$ 11 143	50	1.1
Latyns-Amerika & Karib	\$ 6 374	\$ 9 073	50	0.7
Arabiese lande	\$ 6 374	\$ 6 610	50	0.1
Suid-Asië	\$ 6 374	\$ 1 903	50	-2.4
Sub Sahara-Afrika	\$ 6 374	\$ 1 589	50	-2.8

Bron: World Development Indicators

Tabel 1 toon aan dat Suid-Afrika se inkomste (BBP) per lid van die bevolking immers meer is as Suid-Asië en Sub Sahara-Afrika maar as die land by dieselfde inkomste van byvoorbeeld Oos-Asië wil uitkom, dan moet die ekonomie vir die volgende 50 jaar konstant teen 1.1% per jaar groei. As ons oor 50 jaar so ryk soos Wes-Europa of Noord-Amerika in terme van bestebare inkomste wil wees moet die plaaslike ekonomie teen onderskeidelik 3.6 en 4.4% per jaar bly groei. Daar is egter twee voorwaardes: teen hierdie groeikoers kan daar geen verdere groei in die bevolking wees nie en kan daar ook geen verdere groei in die ander lande se ekonomieë wees nie. Dit is prakties onmoontlik wat eintlik net bevestig hoe belangrik dit is dat Suid-Afrika ñn ekonomiese groeikoers van ver bo sy bevolkingsgroei moet bly handhaaf om enigsins iets aan sy armoede te kan doen.

Beleid

Die huidige ekonomiese beleid wat die regering najaag skep egter hoegenaamd nie ekonomiese groei nie. Dit probeer intendeel om toenemend ekonomiese kapasiteit en investering in die privaat sektor met ongekennde doelgerigtheid te vernietig omdat dit aan die leuen bly vasklou dat die land se rykdom, 26 jaar ná demokrasie, steeds in die hande van 'n paar, hoofsaaklik wit, mense is terwyl die armes en werkloses in die land oorweldigend swart is. Verder bly die regering ook vasklou aan fiskale beleid wat onproduktiwiteit, oneffektiwiteit, spandabelrigheid en sommer gewoon kriminaliteit beloon terwyl dit toenemend produktiewe bates (plase en myne) en investeringskapitaal (pensioenfondse) in die visier het om sy mislukende ekonomiese beleid mee te finansier.

Die Britse joernalis, politieke wetenskaplike en historikus, RW Johnson, verduidelik waarom die regerende party nie in staat is om 'n beter lewe vir al die land se inwoners te skep nie. Hetsy dit voorstelle oor die manifes vir mynwese, die nasionale gesondheidsversekering, grond-onteiening sonder vergoeding of visumregulasies vir toeriste is, bly dit voorkom of die regerende party op 'n uiters ondeurdagte wyse die historiese steunpilare van die Suid-Afrikaanse ekonomie onder hom uit wil ruk. Voeg daarby drakoniese arbeidswette en 'n verlaging in die slaagvereistes van skole dan is die ekonomie in 'n bouse kringloop van groter werkloosheid wat tot chroniese armoede lei. Omdat die regerende party in sy selfgeskepte patronaatwêreld wil bly voortleef hou hy aan om nog meer destruktiewe populistiese oplossings vir sy onrustige kiesers voor te hou deur geld te spandeer wat nie ekonomiese groei stimuleer of die bevolking se vaardighede ontwikkel nie.

Vir 2020/21 het die regering gevolglik R96 miljard vir samewerkende regering en tradisionele aangeleenthede, R37 miljard vir openbare ondernemings, R197 miljard vir maatskaplike ontwikkeling en R31 miljard vir menslike nedersettings begroot. Daarteenoor is daar R25 miljard vir basiese onderwys, R16 miljard vir landbou, R2.4 miljard vir kleinsake ontwikkeling, R2.4 miljard vir toerisme en R11 miljard vir handel en nywerheid begroot. Terselfdertyd:

- beloop die koste van korrupsie jaarliks R27 miljard volgens Ebrahim Patel, die minister van ekonomiese ontwikkeling;
- beweer die minister van openbare ondernemings, Pravin Gordhan, dat die Zuma/Gupta vennootskap van staatskaping die land R50 miljard gekos het en dat dit saam met ander vorme van staatskaping na raming meer as R100 miljard beloop;
- het onregmatige staatsuitgawes volgens die Ouditeur-generaal R45.6 miljard in 2016/17, R50.1 miljard in 2017/18 en R61.3 miljard in 2018/19 beloop en het die onregmatige uitgawes van staatsondernemings 'n verdere R57 miljard in 2018/19 beloop;
- verklaar die Ouditeur-generaal dat munisipaliteite R3.4 miljard in 2018/19 op konsultante spandeer het om bestuurstekortkominge aan te vul;
- berig Financial Mail dat daar jaaliks ongeveer R240 miljard van die staat se besteding van R600 miljard verlore gaan as gevolg van opgeblaaide tenderpryse;
- is daar die afgelope drie jaar volgens berigte ongeveer R160 miljard in reddingsboeie aan staatsondernemings spandeer.

Hoewel dit nie naastenby 'n volledige lys van staatsvermorsing is nie is hierdie tog 'n goeie aanduiding van die muis wat volgens die regering se populistiese tenderspesifikasies 'n wit olifant geword het.

Woordsomme

Prof Ricardo Hausmann van die Harvard Kennedy Skool vir Regering in die VSA verduidelik dat ekonomiese produktiwiteit soos Scrabble werk. Hoe meer letters ñ speler het, hoe meer woorde kan hy maak en hoe hoër die letters se waarde hoe meer punte gaan hy daarvoor kry. Hoe meer produksiemoontlikhede ñ land het, hoe meer en beter produkte kan hy vervaardig en dit is volgens Hausmann die verskil tussen ryk en arm lande. ñ Regerings se rol is om elke speler tot die spel toe te laat en om toe te sien dat elke speler dit wat aan hom uitgedeel is kan gebruik om oor die duur van die spel, saam met die ander spelers, die hele bord vol komplekse woorde te vul. Hoewel sommige met meer punte as ander gaan eindig, is elke individu ewe belangrik omdat die spel ruimte laat vir komplekse woorde wat aan eenvoudige woorde gelas kan word. Die regering kan allermens beslag lê op sekere spelers se letters en dan verwag dat die spel normaal sal voortgaan.

Indien die Grondwethof sy onlangse uitspraak op kundige getuienes gebaseer het, in plaas van die hoorsê-getuienes van politici, sou hy oortuig kon word dat die Covidtelling nie armoede ontbloot nie maar eerder die regering se uiters nalatige versuim om in die 26 jaar wat hy aan bewind is die land se Scrabbletelling te verhoog. Dan kon hy immers in sy uitspraak daarna verwys het dat die instandhouding van ñ land se produksiepotensiaal, en nie rasgebaseerde hulprogramme nie, die logiese oplossing vir armoede is.

Bethlehem
Julie 2020

BRONNE:

Bhattacharyya , S. *The Historical Origins of Poverty in Developing Countries*. The Oxford Handbook of the Social Science of Poverty. Oxford University Press. April 2017.

Cameron, J. *Why ANC is so destructive – it's lost in "magical thinking"*. RW Johnson. 9th April 2019.

Handbook of the Social Science of Poverty. Mei 2016.

Hausmann, R. *The Secrets of Economic Growth*. Mar 10, 2015

Qoma, K. *Stop being the victim*. 22 Apr 2018.

Roser, M. *Global Economic Inequality*. Our World in Data.

Schüssler, M. *SA is using poor people's money to reward rich bunglers hiding behind BEE*. Moneyweb, 15 Maart 2020.

StatsSA. Quarterly Labour Force Survey (QLFS) for the first quarter of 2020.

World Bank. *South Africa Poverty and Inequality Assessment 2018. Overcoming Poverty and Inequality in South Africa: Drivers, Constraints and Opportunities.*

KASSIE:

Die hoogsbetaaldste lede van die parlement is die Speaker van die Nasionale vergadering en die voorsitter van die Nasionale raad van provinsies. Dié posisies se besoldiging beloop R2 825 470 vir 2019/20. Kabinetsministers se jaarlikse vergoeding beloop R2 401 633. Senior parlamentslede se inkomste beloop R1 600 467 per jaar terwyl voorsitters van komitees R1 495 755 per jaar kry. Leiers van minderheidspartye ontvang R1 346 232 per jaar terwyl junior parlamentslede R1 137 933 per jaar verdien.

Lede van die parlement ontvang ook 88 reise vir hulle en hulle afhanklikes per jaar per spoor, pad of lug en word daaglik vanaf hulle woonplekke na die parlement op die Staat se koste vervoer en ook op Staatskoste na en van lughawens gependel. Verder ontvang parlemenstlede selfone, tablette en skootrekenaars van die Staat, meubels en skryfbehoeftes vir hulle kantore en word hulle persoonlike ongeluksversekering vir hulle betaal. Terwyl die parlement in sitting is kan lede van die parlement gratis in een van drie parlementêre behuisingskomplekse in die Kaap woon. Die vergoeding en byvoordele word aan hulle voorsien om hulle in staat te stel om onbaatsugtig hul dienste as verkose verteenwoordigers van die land se kierserspubliek te kan uitvoer.

AFRICA CHECK. 13 March 2020.